

Univ. prof. JUDr. Josef Vacek

** v Kolíně 11. listopadu 1873, † v Praze 24. května 1930.*

Z dějin právnické fakulty Masarykovy university v roce 1929/30.

PROF. DR. RUDOLF DOMINIK :

In memoriam Josefa Vacka.

Z prvních šesti profesorů, jmenovaných v červenci 1919 na právnickou fakultu nově zřízené Masarykovy university v Brně, první opustil navždy své kolegy Josef Vacek. Naplnila se jeho léta a zákeřná choroba, která dlouho již hlodala na životních kořenech člověka na pohled robustního, podřadila ho náhle v mužném věku padesáti pěti let.

Josef Vacek narodil se 11. listopadu 1875 v Kolíně. Byl synem středoškolského profesora. Své mládí a jinošský věk prožil v Příbrami, kde studoval gymnasium a roku 1893 maturoval. Právnická studia absolvoval na vysokém učení Pražském, a tam nabyl 18. června 1899 hodnosti doktora práv. Od r. 1898 do r. 1917 byl zaměstnán ve státní službě soudní. Studijní rok 1902/1903 pobyl na právnické fakultě Pařížské university, jsa žákem profesora Glassona, Weisse, Sabillesa a Massigliho, a v zimním semestru studijního roku 1904/1905 pracoval v Berlíně u profesora Kohlera. Roku 1908 habilitoval se na pražské právnické fakultě pro obor srovnávací pravovědy. V roce 1910 a 1912 podnikl studijní cesty do Londýna, aby se tam věnoval studiu právních památek z dob předhistorických. Roku 1917 byl jmenován mimořádným profesorem srovnávací pravovědy na universitě pražské a dne 23. července 1919 řádným profesorem téhož oboru na právnické fakultě Masarykovy university v Brně, převzav zároveň na přání vyučovací správy suplování neobsazené stolice práva církevního. První vážné příznaky těžké choroby počaly se objevovati na Vackovi koncem roku 1929. Z vánočních prázdnin se již na fakultu nevrátil. Zemřel v Praze dne 24. května 1930 a pohřben jest v Příbrami.

Vacek byl svým založením a svou povahou předurčen pro badání historická a sociologická. Klidný, málo pohyblivý, vůči

zevnějšímu světu uzavřený, přemýšlivý a důkladný, obrátil svou pozornost nejprve na právo římské. Dogmatický způsob pěstění římského práva neuspokojil ho však na dlouho. Počíná si všimati pečlivěji dějinného vývoje právních institucí římského práva, rozšiřuje pole svého studia i na jiná práva antických národů a jde ještě dále zpět do právní prehistorie. Pro srovnávací pravovědu na základě sociologickém rozhodl se Vacek pod vlivem svých zahraničních učitelů. Jako oni miní i Vacek, že „v moderní době lze tvořiti, vyložiti a posouditi právní pravidlo pouze na základě znalosti oněch sociálních poměrů, na které pravidlo to dopadá“, že „první podmínkou činnosti pravotvorné, vykládající a kritizující činnosti vědecké jest studium zjevů sociálního života“, „studium reálného podkladu právního pravidla, zjevu neb ústavu“. Jako oni zdůrazňuje i Vacek význam právní historie, „která jest jediné s to, aby odkryla spojitost mezi světem přítomnosti a světem daleké minulosti, ukazujíc, kterak a proč souvisí sociální poměry dneška se svými precedencemi historickými“, jako oni zkouší i Vacek srovnávací metodou „ze studia analogických zjevů o sociálním životě různých národů nabýti poučení o základních zjevech všeobecného vývoje lidské organizace a kultury“ a „osvětliti, jak sociální život prvých dob historických souvisel s prehistorií sociálního života“.

Vliv francouzské školy historickoprávní a sociologické jest zřejmě patrný ve Vackově habilitačním spisu „Problém mobilární vindikace v západoevropském právu moderním a dějinný jeho vývoj“, kdežto druhý Vackův spis „Pravěk a manželství“ stojí svou základní koncepcí nesporně pod vlivem Kohlerovým, ač Vacek dospívá v něm k nové samostatné teorii o vývoji monogamického manželství z útvaru matriarchálního.

Srovnávací pravovědě na sociologickém základě zůstává Vacek věren celý svůj život. Na svém novém působišti, na právnické fakultě brněnské, rozšiřuje však obor svého badání ještě na pole práva církevního. Mnoho se tenkrát diskutovalo o smyslu a významu studia církevního práva na právnických fakultách. Tvrdilo se, že tento obor historicko-právního studia nemá pro právnické vzdělání ani zdaleka toho propedeutického významu, jako na př. římské právo, z jehož kořenů vyrostlo dnešní právo soukromé a jehož formami dodnes v právu myslíme, mnohým zdálo se církevní právo přežitkem starých dob, který by měl býti

vymýcen z osnovy právnických studií v moderním státě, mnozí uplatňovali ještě radikálnější důvody politické povahy. Ani Vačkovi nebylo tajno, že moderní praktický právník může se vskutku obejít bez hlubokého vědeckého studia dějinného vývoje církevního práva, a že by dokonce nemělo smyslu, aby se na právnických fakultách našich universit vykládalo platné (kodexové) právo církevní. Proto navrhoval Vaček, aby tradiční církevní právo bylo škrtnuto z osnovy právnických studií. Mínil, že místo toho bylo by vhodné a účelno zavést nové kolegium „Dějiny práva v západní Evropě“. Toto by jednak doplnilo vhodně „Dějiny práva ve střední Evropě“ a „Dějiny práva v zemích československých“, jednak převzalo z církevního práva to podstatné a pro dnešního člověka i právníka nejdůležitější, totiž výklady o poměru mezi státem a církví. To proto, že vývoj poměru mezi státem a církví byl právě v zemích západní Evropy velmi pestrý, historicko-právně i kulturně neobyčejně zajímavý a pro dnešní úpravu důležitý, a že v něm stopovati lze i vývoj a změny mnohých institutů církevního práva od nejstarších dob až do časů moderních. Když však ministerské nařízení č. 510/1919 rozhodlo, že církevní právo zůstane osnově zachováno počtem šesti týdnenních hodin v jednom semestru, Vaček bere na sebe povinnost čísti na právnické fakultě Masarykovy university vedle svého nominálního oboru též o právu církevním. přizpůsobuje své přednášky z církevního práva svým názorům a své metodě sociologicko-srovnávací. Hlavní váhu klade na vylíčení poměrů mezi státem a církví, zejména v západní Evropě a v zemích českých. mimo to — ze své osobní záliby — věnuje zvláštní zřetel instituci manželství, nezapomínaje arci ani na jiné historicko-právní důležité části církevního práva.

Ve vědecké, literární i učitelské činnosti Vačkově možno stopovati tři směry. Jeden je věnován srovnávací pravovědě na sociologickém základě, druhý právu církevnímu, třetí vyplývá z dřívější praktické činnosti Vačkovy u soudu.

Do prvé skupiny náleží jeho práce „Problém mobilární vindikace v západoevropském právu moderním a dějinný jeho vývoj“ (I., Praha 1906. II., Praha 1908), „Mobilární vindikace v právu francouzském a moderním zákonodárství románském“ (Sborník 1907—1908), „Pravěk a manželství“ (I., Praha 1912, II., Praha 1913), „Právní věda a studium sociálních poměrů“

(Sborník 1914—1915), „Idea komunismu v předbolševickém Rusku“ (Ročenka 1922).

Právem církevním obírá se Vacek ve svých spisech „Církev římskokatolická a manželství“ (1920), „Naše revoluce a manželství“ (1920), „Právní názory církve římskokatolické ve světle dějin“ (1923), „Manželské právo dle názorů církve římskokatolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů“ (I., 1922, II., 1925), „O zasnoubení v právu církevním“ (Ročenka 1923).

Praktická činnost Vackova u soudu dala podnět k těmto pojednáním: „Povaha právního nároku kupce na movitou věc, u prodavače ponechanou, tímto však dále zeizenou a odevzdanou“ (Právník 1901), „O dozoru nad podnikem“ (Právník 1916). Mimo to napsal Vacek tři příležitostné projevy: „Slovo k nastávajícím právníkům (Praha 1909), „Dr. Josef Trakal“ (Praha 1913), „Za profesorem Drem Kamilem Hennerem“ (Praha 1928).

Ač Vackovy práce jsou sepsány v přísném duchu vědeckém a jejich sloh je těžký, čtou se přece některé z nich jako nejlepší historické romány. Žel, že v širší veřejnosti a v kruzích pokrokového občanstva nevzbudily Vackovy spisy žádoucí pozornosti. Zato tím bedlivěji všimaly si Vackovy literární činnosti kruhy katolické, z nichž ozvala se mnohá polemika a obrana orthodoxních názorů.

Učitelské působení Vackovo na právnické fakultě Karlovy i Masarykovy university vztahovalo se rovněž na srovnávací pravovědu, církevní právo a jeden z oborů jeho dřívější praktické činnosti, právo knihovní. Jeho přednášky již svými názvy jsou lákavé a vzbuzují zájem posluchačů. Vacek debutuje ve studijním roce 1908/1909 přednáškou „Sociálněprávní poměry v Římě v době nejstarší“ a koná seminární cvičení ze zákona dvanácti tabulí u srovnání s jinými právními památkami toho druhu, přednáší poté obecnou pravovědu a státovědu, o pravovědných metodách, o sociologických podkladech práva, o právní prehistorii, o sociálním útvaru patriarchálním, o idejích komunismu na Rusi a u nás, o právních dějinách francouzských, o pramenech církevního práva, o církevní organizaci, o římskokatolickém právu manželském, o církevním právu trestním, o kanonickém procesu civilním.

Vackovi zůstane zachováno trvalé místo v dějinách vysokého školství československého. Byl prvním, který — po tuhém

zápasu — zavedl na pražskou universitu srovnávací pravovědu na sociologickém základě. Byl z prvních profesorů druhé české university, jíž domohl se osvobozený národ po letech tuhých zápasů s vídeňskými vládami. Působil v Brně přes deset let za poměrů zvláště pro něho osobně velmi svízelných, a věnoval fakultě i jejímu posluchačstvu všechn svůj zájem, a síly tělesné i duševní. Ničím se nedal rozptýliti: vzdálen veřejného života, politických bojů i rušných styků společenských, žil po léta den ze dne uzavřen ve svém kabinetě na právnické fakultě umístněné v biskupském alumnátě, zasvětiv celý svůj život vědě jako oni humanističtí mnichové, kteří, odloučení od světa, jeho slasti i strasti, ve svých celách žili jen svům meditacím a studiím. Je přirozeno, že tento způsob Vackova života dal vzniknouti mnohému podivínství v jeho povaze, že působil na formu jeho myšlení a jednání, ale za to bylo každíčké Vackovo slovo a každý jeho čin zrale uvážěn a usnesen, sine ira et studio, bez osobní zaujatosti nebo nevraživosti.

Přímo ideální byl Vackův vnitřní vztah ke studentstvu. Měli v něm věrného přítele, aniž o tom věděli. Vacek dovedl dobře oceniti a pochopiti povahové i mravní kvality moravského studentstva, oblíbil si akademickou mládež moravskou a na důkaz toho věnoval jí prvou svou knihu napsanou v Brně. Zamýšlel i značnějším hmotným odkazem pamatovati na posluchače právnické fakulty brněnské, leč náhlá smrt předešla jeho úmyslům.

Žel, že Vacek nevychoval si školy. Nemá na tom viny. Působil jako profesor srovnávací pravovědy v Praze jen dvě léta, na přelomu války, kdy pochopitelně nebylo u mladých právníků zájmu a chuti k hlubokým vědeckým studiím. A v Brně, po státním převratě, bylo nutno organisovati, psáti učebnice, přednášeti a zkoušeti různé obory, abychom vyhověli volání státní správy po právnickém dorostu. A pak, srovnávací pravověda klade nemalé nároky na své adepty: vyžaduje nejen důkladného vzdělání právnického, nýbrž i obsáhlých znalostí jazykových, dějepisných, kulturně historických a literárních, bystrosti ducha, daru kombináčního, trpělivosti a vytrvalosti, velkého idealismu, a všechny tyto schopnosti pospůlu zřídka se najdou u jednoho člověka.

Vacek odešel, jeho místo v české právní vědě osiřelo, a není nástupce. Snad se najde později. Ale neodolatelně navždy osiřelo místo Vackovo v srdci jeho přátel. Zde ho nemůže nahraditi

níkdo. Jen vzpomínka nám zůstane na vážného a důkladného badatele, výborného a svědomitého učitele, shovívavého examinátora, konciliantního kolegu, poctivého a charakterního člověka. A touto vzpomínkou, trvalou vzpomínkou, jsme Josefu Vačkovi povinni, neboť jen tak můžeme my, jeho spolupracovníci, vyjádřit svůj dík za jeho životní práci pro českou právní vědu a pro mladší generaci právníků. Čest a vděčná paměť budiž zachována památce Josefa Vačka!